

Fani
Celio Cega

Trogir i europski klasicizam

ANA ŠVERKO, *Giannantonio Selva. Dalmatinski projekti venecijanskoga klasicističkog arhitekta* (Designs of the Venetian Neoclassical Architect Giannantonio Selva in Dalmatia), Zagreb: Institut za povijest umjetnosti, 2013., 320 str.
ISBN: 978-953-7875-02-02

Knjiga Ane Šverko neupitno je vrijedan doprinos rasvjetljavanju klasicizma u Dalmaciji kroz ulogu arhitekta Giannantonija Selve (1764-1841) i naručitelja Ivana Luke Garagnina (1751-1819.). U tematiku nas autorica uvodi kroz prostorni i vremenski kontekst te obrađuje pojavu klasicizma, ulogu ovog stila u umjetnosti, u svakodnevici i društvu Europe uzdrmane brojnim revolucijama, koje su između ostalog dokinule feudalno društveno uređenje i uspostavile novi građanski poredak koji je donio niz društvenih promjena. Nakon pretjerane raskoši u umjetnosti baroka i rokokoja, javlja se potreba za smirenijim oblicima ostvarenim preobrazbom izraza prema uzorima iz antike. Prosvjetiteljske ideje jednostavnosti i prirodnosti počinju se očitovati na svim poljima, pa tako i u arhitekturi i pejzažu. Antičkom jeziku kao idealu u arhitekturi suprotstavlja se čista priroda kao model u oblikovanju krajolika.

Za Dalmaciju onoga vremena, na što upozorava autorica uklapajući je u europski kontekst, važno je podvući da je još uvijek pod venecijanskom upravom, čija je dominacija pri kraju, tako da ju klasicistička strujanja dotiču u vremenu izmjena venecijanske, austrijske, francuske i opet austrijske uprave. Ne zaboravimo brojne putopisce koji obilaze Dalmaciju, upoznavajući njezino društvo, svakodnevicu te poglavito bogatu umjetničku baštinu. Duh prosvjetiteljstva, tako živ u Veneciji, prenijeli su hrvatski intelektualci

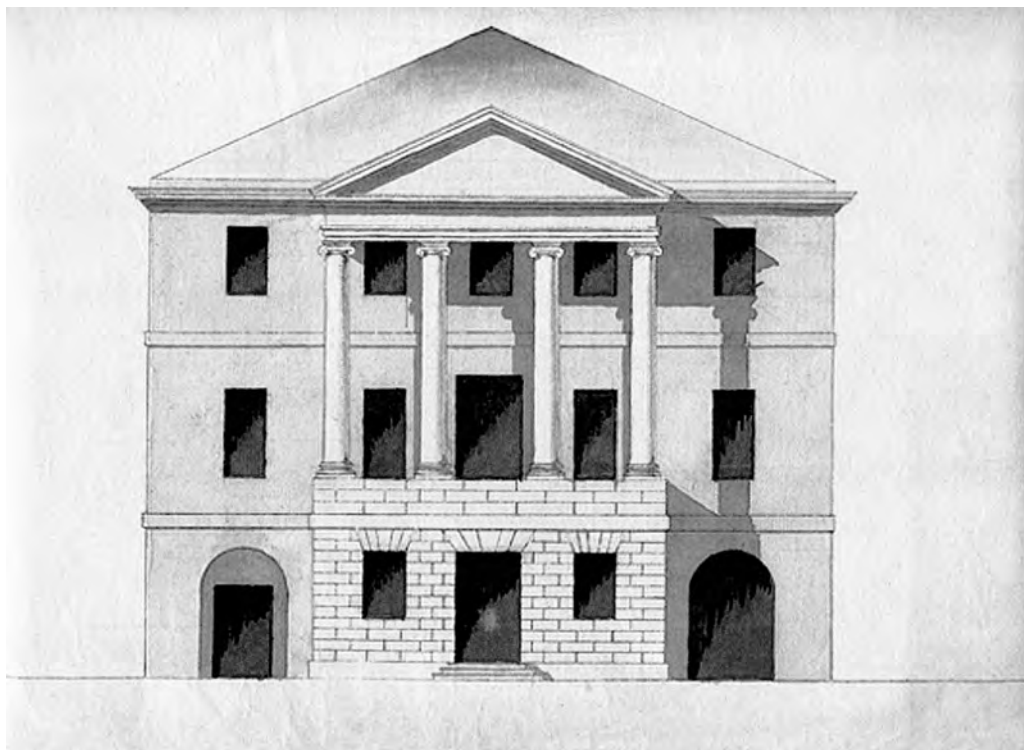
obrazovani u Italiji. Na tom tragu klasicističke se građevine grade ponajviše u Zadru, dok za Trogir ne možemo reći da njima obiluje. Kao trogirski primjer klasicizma možemo izdvojiti tek kameni glorijet kojega smo, kako je tradicija upućivala, nazivali *Marmontovim glorijetom* podignutim u čast maršala Marmonta 1808., ali prema projektu rimskog arhitekta Basilija Mazzolija, koji je radio planove za uređenje splitske obale, kao i za same Garagninove. Klasicizam u Trogiru na prvom je mjestu međutim određen projektima arhitekta Giannantonija Selve, koje je radio za

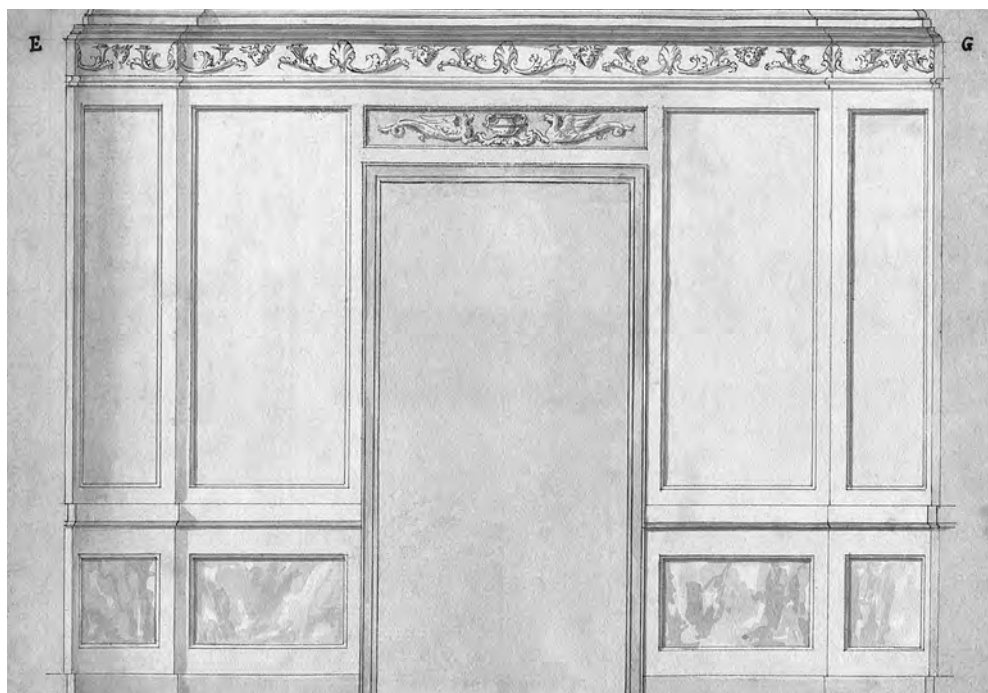
obiteljska imanja Garagninovich u Trogiru i okolici, a čiji su nacrti i ostvarenja tema ove knjige. Premda je od Selvinih planiranih ideja realizirano relativno malo, da su kojim slučajem ostvarene, arhitektura današnjeg Trogira bila bi vidno drugačija.

Prije nego li se posvećuje Selvinim arhitektonskim projektima, autorica nas upoznaje s arhitektom i naručiteljem, trogirskim plemićem Ivanom Lukom Garagninom i njegovim odnosom s arhitektom, poznatom na temelju sačuvane korespondencije, putem koje možemo pratiti etape Selvina stvaralačkog procesa. Autorica poklanja veliku pažnju ulozi naručitelja, stavlja ga u kontekst europskog prosvjetiteljstva te analizirajući korespondenciju predstavlja ga u jednom novom svjetlu, razočaranog u vlast Francuza čiji je bio gorljiv pristaša.

Veliku ulogu u životu Ivana Luke odigrat će grofica Isabella Teotochi Albrizzi i njezin

salon u Veneciji, u kojemu su se okupljali intelektualci. Prvi ravnatelj Muzeja grada Trogira Mirko Slade Šilović, zaintrigiran tim velikim prijateljstvom Ivana Luke, djelomično je preveo i objavio njena pisma, a njima se nastavila baviti i autorica ove knjige. Svakako, Isabella je bila jedna od obrazovanih intelektualki onoga vremena, koje su u svojim salonima okupljale istaknute pojedince i poticale ih na raspravu i razmjenu mišljenja. Kod nje su se u salonu susretali Ippolito Pindemonte, Antonio Canova, Ugo Foscolo, Giannantonio Selva, lord Byron, Dominique Vivant, François-René de Chateaubriand i – Ivan Luka Garagnin. Upravo u njenom salonu upoznali su se obrazovani naručitelj Ivan Luka Garagnin i arhitekt Selva, a sačuvana korespondencija svjedoči o njihovoj plodnoj suradnji. Studirajući arhivsku građu autorica je, kako sama ističe, ušla u svijet paralelan sačuvanim crtežima, što

← Selvin projekt za pročelje sklopa palače Garagninovich u Trogiru pored sjevernih gradskih vrata

↑ Selvin projekt interijera vrtne kućice (*casinetto*) Garagninovich na trogirskom predjelu Travarica

joj je omogućilo da sa svih strana sagleda ulogu Selve u životu Ivana Luke te njegova planirana ostvarenja.

Lik Giannantonija Selve autorica nam pak približava kroz mjesta, ljude i događaje koji su doticali njegov stvaralački svijet. Na svojim putovanjima po europskim metropolama Selva se susretao s mnogim osobama i različitim stilovima gradnje. Ipak, najveći utjecaj na njega imao je Antonio Canova (1757.-1822.), veliki talijanski klasicistički kipar, kojega je upoznao za svojeg boravka u Rimu i uz kojega ga je vezalo iskreno prijateljstvo.

Podsjetimo se Selvinih velikih dostignuća u projektiranju za Veneciju: pročelja crkve Santissimo Nome di Gesù, glasovitog kazališta La Fenice po kojemu je i najpoznatiji, pa projekta za nove javne vrtove, preuređenja nekadašnjih prostorija Santa Maria della Carità u galeriju Akademije lijepih umjetnosti. Kako piše

autorica Selva je bio “stvaratelj bez predrasuda, koji reagira ovisno o zadatku (...) svestrani znalac koji je izuzetno dobro poznao arhitekturu antike i renesanse, ali i djela europskih arhitekata suvremenika”.

Na tom tragu posebno se u potpoglavlju knjige pod naslovom *Selvin Grand Tour*, piše o njegovom studijskom putovanju, koje je trajalo tri i pol godine (od proljeća 1778. do kraja 1781.) i koje je opisao u svom dnevniku, a u okviru kojega se susretao s klasicističkim strujanjima, najprije u Italiji, a potom u Engleskoj i Francuskoj, koja će u znatnoj mjeri utjecati na njegovo poimanje klasicizma. Selva se profilirao u arhitekta koji je u svojim građevinama uvodio čiste i jasne forme, razumnu i dobro izvedenu podjelu prostora koja je pogodovala komforu, a dekoraciju je lišavao suvišnog. Sve navedeno potvrđuju i njegovi projekti rađeni za Trogir.

Selvini projekti za Garagninove (1800. – 1806.) središnje je poglavlje u knjizi, koje iscrpno obrađuje tri njegova trogirski zadatka: modernizaciju pročelja i funkcionalnu organizaciju sklopa palače Garagnin prema klasicističkim načelima, projekte za klasicistički park Garagninovih te projekt gospodarsko-ladanjske vile u Divuljama, ogleđnog primjera fiziokratskih zamisli Ivana Luke. U knjizi se predočuje čitav stvaralački proces prema sačuvanim promemorijama, bilješkama i crtežima Selve i Ivana Luke, ali i drugih talijanskih arhitekata koji su radili za Garagninove, poput Andree Rigata i Antonia Noalea.

Naročito je značajan Selvin angažman u formiranju parka na kopnenom dijelu Trogira, znanom kao Travarica. Početkom 19. stoljeća, kada Garagnini pokreću graditeljske planove oko sklopa stambene palače, započinje realizacija uređenja njihova parka, osmišljenog s nasadima stabala, raznolikog bilja i cvijeća, vinograda i poljoprivrednih kultura, s voćnjakom, staklenikom i središnjim elegantnim *casinetom*, ali i antičkim *lapidama* raspoređenima slobodno po vrtu. Autorica ističe kao je vrt Garagninovih predstavljao sintezu znanosti, korisnosti i umjetnosti. Pri realizaciji uređenja iznimno je važna bila uloga Ivana Luke, koji je proučavao literaturu vezanu uz vrtove i parkove, kao i samoga Selve, koji je primijenio svoja iskustva temeljena na spoznajama stečnim u razgledavanju europskih parkova. “Unapređenje niskog nivoa dalmatinske poljoprivrede bio je istinski životni poziv Ivana Luke”, zaključuje autorica o trogirskom naručitelju, čiji životni put i rad istraživači već duže vrijeme proučavaju

zahvaljujući sačuvanoj vrijednoj arhivskoj građi.

Ana Šverko je u ovoj knjizi cjelovito prikazala ulogu arhitekta Selve u Dalmaciji, koja je bila i ranije poznata, ali nije nikada bila razrađena, niti su bili objavljeni svi sačuvani nacrti njegovih projekata. Također je upozorila na važnost dalmatinskih projekata u cjelokupnom opusu Giannantonija Selve, kao i na ulogu klasicizma u Dalmaciji, koji općenito još uvijek nije dovoljno istražen u hrvatskim okvirima. Premda je manji dio Selvinih projekata bio ostvaren, a još je manje ostalo sačuvano do današnjih dana, autorica ističe realizaciju tek kao posljednji čin dugotrajnog arhitektonskog procesa. Tekstovi su nadopunjeni slikovnim materijalom, nacrtima i fotografijama iz brojnih svjetskih arhiva, omogućavajući usporedbu trogirskih planova s onima ostvarenim u Italiji, a isto tako s onima koji su Selvi bili uzor.

S obzirom na važnost stvaralaštva Giannantonija Selve za klasicističku arhitekturu i činjenicu da je autorica smjestila njegove trogirski projekte u europski kontekst, ova knjiga će zasigurno biti zanimljiva međunarodnoj publici. Premda sadrži dvojezični uvod i opširne legende koje prate skoro 200 slika u knjizi, kao i prošireni sažetak na engleskom jeziku, vrijedilo bi knjigu u cjelini prevesti na engleski jezik i tako učiniti šire dostupnom. Za nadati se da će knjiga potaknuti daljnja znanstvena istraživanja klasicizma u Dalmaciji i Hrvatskoj, ali i uređenje zapuštenog parka Garagninovih, koji gotovo pola stoljeća čeka konačno uređenje. x